

Saji Ni Atse Yisee Ye Wɔshiemɔ Kε Wɔshihile Kpee Nifeemɔ Wolo Lε Mli

MARCH 5-11

CMJUNCYN 31 CMEMI MLI JWETRII | MATEO
20-21

**“Mɔ FEE Mɔ Ni Miisumɔ Ake Etsɔ Agbo Ye
Nyeteñ Lε, Etsɔ Nyedɔɔci”**

nwtsty lε mli mfoniri

Jara Nɔ

Jaji komei ye gbejegbei atoi, tamɔ nɔ ni yɔɔ mfoniri lε mli lε. Bei pii lε, mei ke nibii ni ameshɔɔ lε shwieɔ gbejegbei lε anɔ aahu ake, etsiɔ gbe. Akutsonbjii lε baanyɛ abahé tsū mli nibii ke shiā nibii krokomei, sū nibii, glase nibii ni jara wala, ke ɔmɔshi nibii ni akεba nɔrɔj. Akeni nakai beian lε friji bε hewɔ lε, ehe bahia ni mei aya jara nɔ daa gbi koni ameyahé nibii ni he hiaa ame lε. Bei komei lε, jarayelɔi loo mei krokomei ni eba jɛmɛ lε gbaa nihelɔi lε saji hei ni eba. Agbenɛ hu, gbekebii shwɛɔ yε jɛmɛ, ni mei ni bε nitsumɔ lε hu yamɛɔ yε jɛmɛ koni mɔ ko ababɔ ame apaa. Yesu tsa mei ye jara nɔ, ni Paulo hu shiɛ yε jara nɔ. (Bɔf 17:17) Shi wolonjmalɔi ke Farisi-foi hençwɔlɔi lε sumɔɔ ni mei ana ame ni aŋa ame yε hei nεe ni mei fɔɔ yaa lε.

nwtsty lε mli sane ni kɔɔ Mat 20:20, 21 lε he

Zebedeo bihi lε anye: Lε ebii ji bɔfo Yakobo ke bɔfo Yohane. Ye Marko amaniɛbɔɔ lε mli lε, Yakobo ke Yohane ji mei ni tee Yesu ni ehā ame gbehei lε, shi amekpεtɔ amemami Salome, ni eeenyɛ efee ake ejí Yesu nyekwɛ lε nɔ.—Mat 27:55, 56; Mar 15:40, 41; Yoh 19:25.

mɔ kome ata oninejuro nɔ, ni mɔ kome hu ata obεku nɔ: Gbehei enyɔ lε fεe tsɔɔ woo ke hegbe, shi be fεe be lε, ninejuro gbe ji gbehe ni yɔɔ nyam waa.—La 110:1; Bɔf 7:55, 56; Ro 8:34.

nwtsty lε mli sane ni kɔɔ Mat 20:26, 28 lε he

nyedɔɔci: Loo “nyetsulɔ.” Bei pii lε, Biblia lε ke Greek wiemɔ ni ji di-a'ko-nos lε tsuɔ nii kεhāa mɔ ko ni ke heshibaa sɔmɔɔ mei krokomei ni

enijiañ ejeee wui. Ake wiemɔ nεe tsuɔ nii ahāa Kristo (Ro 15:8), Kristo ssɔcɔi loo etsuji (1Ko 3:5-7; Kol 1:23), asafoŋ ssɔcɔi (Fip 1:1; 1Ti 3:8), mei ni sɔmɔɔ yε shiā (Yoh 2:5, 9), ke amralofoi (Ro 13:4).

Pεimɔ ɔmalañ Lε Amlı Jogbañ

nwtsty lε mli sane ni kɔɔ Mat 21:9 lε he

Ofainɛ, heremɔ . . . yiwala: Greek sht. ημ., “Ho-sana.” Aná Greek wiemɔ nεe kejɛ Hebri wiemɔ ni shishi ji, “ofainɛ heremɔ yiwala” lε mli. Ye ɔmalañ nεe mli lε, ake wiemɔ nεe tsu nii ake fai ni aakpa Nyɔŋɔmɔ koni ehere yiwala loo ehā aye kunim. Be ni be shwie mli lε, ebatsɔ sɔleme loo yijiemɔ wiemɔ. Hebri wiemɔ nεe jeɔ kpo ye La 118:25 lε, ni lala nεe fata Halel Lalai ni aláa daa kε aaye Hehoo lε ahe. No hewɔ lε, be ni Yesu boteɔ Yerusalem lε, wiemɔ nεe ji nɔ ni ba mei lε ajwɛŋɔmɔ mli. Gbe kome ni Nyɔŋɔmɔ tsɔ nɔ ehā sɔleme ni asɔle ake ehere David Bi lε yiwa-la lε hetoo ji, shi ni etee lε kejɛ gbohii atεñ lε. Ye Mat 21:42 lε, Yesu diɛŋtse tsε wiemɔ ni yɔɔ La 118:22, 23 lε ayisee ni ekεkɔ Mesia lε he.

David Bi: Wiemɔ nεe ni mei lε ketsu nii lε tsɔɔ ake, amekpεtɔ ni ake Yesu je David wekutɔkpāa lε mli, ni lε ji Mesia ni awo ehe shi lε.

MARCH 12-18

CMJUNCYN 31 CMEMI MLI JWETRII | MATEO
22-23

“Bo Kitai Enyɔ Ni He Hiaa Fe FEE Lε Toi”

nwtsty lε mli sane ni kɔɔ Mat 22:37 lε he

otsui: Kε ake wiemɔ ni ji “tsui” lε tsu nii yε mfonirifeemɔ lε, ekɔɔ bɔ ni mɔ ko ji yε mligbe lε he. Shi kε atsī “susuma” ke “jwɛŋɔmɔ” lε tā afata “tsui” lε he lε, ɔwanjejee ko bε he ake, ekɔɔ bɔ ni mɔ lε ji yε mligbe lε fεe he, shi moŋ ekɔɔ mɔ lε henumɔi ke nibii ni eshwɛɔ lε ahe titri. Abaanyɛ ake wiemɔ etε (ni ji, tsui, ke susuma,

ke jwən̄mō lē) ni aketsu nii ye ḥ̄male n̄ee mli lē aten̄ eko f̄ee eko atsu nii n̄i ehe ehiaaa ni atsī ekrokomei lē atā. Shi, ake f̄ee tsu nii koni w̄ona fanj̄ ake, ehe miihia waa ni w̄oke w̄onā cu f̄ee cu w̄onā asum̄ Nyɔ̄n̄mō.

osusuma: Loo “ogbom̄tso muu lē f̄ee.”

ojwən̄mō: Ké m̄o ko baale Nyɔ̄n̄mō ni esum̄ lē lē, esa ake eke ejwən̄mō atsu nii. (Yoh 17:3, shn.; Ro 12:1) Atse sane n̄ee yis̄ee k̄ej̄ 5Mo 6:5 lē, ni ake wiem̄i et̄e, ni ji ‘tsui, ke susuma, ke nyem̄’ lē tsu nii ye j̄em̄e. Shi ye Mateo amaniēbōc̄ ni aŋma ye Greek mli lē mli lē, ake Greek wiem̄ k̄ehā “jwən̄mō” lē ye wiem̄ ni ji “nyem̄” lē na-jian̄. Eko lē afee nakai ye yinj̄toi sr̄ctoi ahew̄. Kleŋklen̄ lē, eyē mli ake abe wiem̄ p̄ctee ko k̄ehā “jwən̄mō” ye Hebri ni awie ye blema lē mli mon̄, shi kē ake Hebri wiem̄ k̄ehā “tsui” lē tsu nii lē, enyēc̄ ek̄c̄ jwən̄mō lē hu he. Kē ake wiem̄ n̄ee tsu nii ye mf̄onirifeem̄ lē, ek̄c̄ b̄c̄ ni m̄o lē ji ye m̄ligbe lē he, ni ji esusum̄i, ehenum̄i, esu-ban̄, ke nibii ni tsirec̄ lē ni ef̄ec̄ enii ye ḡbe ko no lē. (5Mo 29:4; La 26:2; 64:6; kw̄em̄ nwtsty lē mli sane ni k̄o kuku n̄ee he lē f̄ā ni ji, otsui.) En̄ hew̄ lē, bei pii lē, kē ake wiem̄ ni ji “tsui” lē tsu nii ye Hebri niŋmaa lē mli lē, Greek Septuajint lē ke Greek wiem̄ k̄ehā “jwən̄mō” lē tsu nii. (1Mo 8:21; 17:17; Abe 2:10; Yes 14:13) Yinj̄too kroko hew̄ ni ek̄o lē Mateo ke Greek wiem̄ k̄ehā “jwən̄mō” lē ye wiem̄ k̄ehā “nyem̄” lē na-jian̄ be ni et̄e wiem̄ ni ȳc̄ 5Mo 6:5 lē ayis̄ee lē ji ake, Hebri wiem̄ ni ats̄c̄ shishi ake “nyem̄ [loo, “hewale,” shn.]” lē baanyē ako ḡbom̄tson̄ hewale ke jwən̄mōn̄ nyem̄ f̄ee he. B̄c̄ f̄ee b̄c̄ ni sane lē ji lē, b̄c̄ ni Hebri ke Greek wiem̄i lē ashishinum̄i ȳc̄ lē baanyē aye abua w̄o ni w̄ona no hew̄ ni esoro wiem̄i ni mei ni ḥ̄mala Sanek-pakpai lē aten̄ m̄o f̄ee m̄o k̄etsu nii be ni et̄e 5 Mose lē yis̄ee lē.

nwtsty lē mli sane ni k̄o Mat 22:39 lē he

N̄ ni ji enyē lē: Anaa hetoo ni ȳc̄ t̄ēs ni Yesu h̄ā Farisifonyo lē ye Mat 22:37. Shi ye kuku n̄ee mli lē, Yesu ke no kroko fata hetoo lē he, ni ehā ana kitā ni ji enyē lē (3Mo 19:18), ni eke no ts̄c̄

ake, tsakpaa ni mli wa ye kitāi enyē lē aten̄, ni nom̄i an̄ Mla muu lē f̄ee ke Gbalci lē dam̄. —Mat 22:40.

onyem̄i ḡbom̄: Greek wiem̄ k̄ehā “nyem̄ ḡbom̄” (sht. ḥ̄m., “m̄o ni b̄eŋke”) lē k̄o k̄o m̄ei ni b̄eŋke w̄o lē p̄e ahe. Ebaanyē eko m̄o f̄ee m̄o ni w̄okeshāraa lē he.—Luk 10:29-37; Ro 13:8-10.

nwtsty lē mli sane ni k̄o Mat 22:40 lē he

Mla . . . lē . . . Gbalci lē: Biblia mli woji ni ji, 1 Mose k̄eyashi 5 Mose lē ji no ni ats̄c̄ lē “Mla lē.” Ni Hebri ḥ̄male lē mli ḡbale woji lē ji no ni ats̄c̄ lē “Gbalci lē.” Shi kē ake wiem̄i enyē n̄ee f̄ee tsu nii shi kome lē, ebaanyē eko Hebri ḥ̄male muu lē f̄ee he.—Mat 7:12; 22:40; Luk 16:16.

tsotsoro: Greek feem̄wiem̄i ni aketsu nii ye b̄ie lē shishitsc̄c̄o ɻ̄m̄iŋmi ji, “tsotsoro no.” Aketsu nii ye mf̄onirifeem̄i ye ḥ̄male n̄ee mli, ni eshi-shi ji, “ni ake he af̄o no ko no, loo adam̄ no ko no.” No hew̄ lē, Yesu miits̄c̄ ake, Hebri ḥ̄male muu lē f̄ee, ni Mla lē ni Kitāi Nyɔ̄n̄ma lē ȳc̄ mli lē hu fata he lē, dam̄ suac̄no.—Ro 13:9.

Peim̄ ḥ̄malei Le Amlı Jogbaŋŋ

nwtsty lē mli sane ni k̄o Mat 22:21 lē he

Kaisare nibii ahāa Kaisare: Hetoo ni Yesu k̄ehā ye ḥ̄male n̄ee mli, ke sane n̄ee n̄oŋŋ he amaniēbōc̄ ni ȳc̄ Mar 12:17 ke Luk 20:25 lē p̄e ji no ko ni aŋma ni hāa w̄onaa ake Yesu ts̄i Roma n̄oŋŋ lē tā. Nibii ni amralofoi lē tsu lē ahe nȳcm̄o ni w̄obaawo, woo ni w̄okebaahā ame, ke agbene hu, w̄ohe shi ni w̄obaaba w̄ohā ame lē fata “Kaisare nibii” lē ahe.—Ro 13:1-7.

Nyɔ̄n̄m̄o nibii ahāa Nyɔ̄n̄m̄o: Nibii n̄ee ji w̄o-wala, w̄otsui muu f̄ee mli ni w̄obaaj̄e w̄ojā Nyɔ̄n̄m̄o, w̄osusuma muu f̄ee mli ni w̄obaaj̄e w̄osum̄o lē, ke agbene hu, an̄kwa ni w̄obaaye lē ni w̄obo lē toi ye no f̄ee no mli.—Mat 4:10; 22:37, 38; B̄f 5:29; Ro 14:8.

nwtsty lē mli sane ni k̄o Mat 23:24 lē he

tserec̄ adp̄c̄o ye nii an̄, shi nyem̄i afukp̄-ŋ̄: Kooloi ni daraaa kwraa, ni he tseeē k̄ehā

Israelbii lə atəŋ ekome ji adçədəŋ, ni kooloi ni dara waa, ni he tseee lə atəŋ ekome ji afukrəŋč. (3Mo 11:4, 21-24) Yesu kə wiemč ni awo he tsu nii kətsčč akə, jamčŋ hiɛnyiɛlči lə tsereč adçədəŋ ye nibii ni amenusč lə aŋč koni amekabule amehe ye kusum naa, shi ye nakai beiaŋ nɔŋŋ lə, amekuc amehie ameshwic Mla lə mli nibii ni he hiaa titri lə aŋč, ni Yesu kə ene to afukrəŋč ni aami he.

MARCH 19-25

CMJUN CYMIAW L3 MLI JWETRII | MATHEO 24

Reimč Ƞimali Lə Amlı Jogbaŋŋ

nwtsty lə mli sane ni kč Mat 24:8 lə he

kčomči: Greek wiemč lə shishinumč diɛŋtse ji riŋmč ni yoo riŋč waa kč eefč. Eye mli akə ye Ƞimali nəe mli lə, ekčč nɔnaa, riŋmč, kə amane-hulu he moŋ, shi eeenyę efee akə, nč ni etsčč ji akə, bč ni kč fčmč ta yoo he lə, eriŋč waa, ni eriŋmč lə mli yaa nč ewoč wu aahu keyashič efčč lə, nakai nɔŋŋ naagbai kə riŋmč ni agba afč shi lə baaya nč afa, emli baaya nč awo wu, ni ebaaya nč be kplaqŋ keyashi amanehulu kpe-tenkpele ni atsī tā ye Mat 24:21 lə baaba.

nwtsty lə mli sane ni kč Mat 24:20 lə he

fči be: Kč eshe nəke beiaŋ lə, nugbč nəc waa, nu yič he fčč he, ni fči yeč; ene hāa ewaa akə abaa-fā gbe loo abaaná niyenii kə wčche.—Ezr 10: 9, 13.

Hejčomč Gbi lə nč: Hejčomč Gbi lə he mla lə he naatsči komei ni akəhā ye hei tamč Yudea lə hā ebawa kehā mči akə amebaafā gbe keya hei ni jekč loo amebaatere jatsui ni tsiitsii; agbenč hu, agbeleee manj lə agbói lə ye Hejčomč Gbi lə nč.
—Kwemč Bčf 1:12 kə Saji Krokomci B12.